

прибутку суперечить закону. Тим більше, що за межами такого об'єднання залишаються усі некомерційні організації, не кажучи вже про населення, за рахунок якого і отримуватиметься прибуток. Інших суб'єктів таких правовідносин просто не існує. Громадянин вважається найслабшою стороною у взаємовідносинах з професійними виробниками та суб'єктами підприємницької діяльності. Зрозуміло, що громадянин стає абсолютно безсилим, коли на боці підприємців стає і держава [3].

Слід врахувати і ту обставину, що приватних підприємців і комерційних організацій в кожній державі має бути не менше ніж 12% від загальної чисельності населення. Зрозуміло, що на цю кількість підприємницьких одиниць однієї держави не вистачить. А значить, держава дістанеться в якості партнера тільки окремим з них. Тим самим може бути порушено правовий принцип рівних можливостей для усіх осіб та суб'єктів комерційної діяльності. Наслідки такого зрощування капіталу держави і окремих приватних осіб явно мають негативний і свого роду кримінальний характер [4].

В такому розрізі чітко бачимо як закладається ґрунт для корупції, хабарництва та інших посадових злочинів. Проте, партнерство держави і приватного капіталу в економічній сфері зовсім не виключається. Воно можливе і навіть необхідне, проте, переважно, за допомогою представництва інтересів приватного капіталу його громадськими об'єднаннями перед державою або шляхом створення інших державно-приватних некомерційних об'єднань. Однак такі громадські об'єднання поки не демонструють своєї соціальної зрілості. Їх участь у вирішенні державних завдань обмежена.

У той же час, деякі спроби розширити сферу участі громадськості в соціальному партнерстві не знайшли законодавчого закріплення.

Практична реалізація нових цивілізованих форм взаємодії держави і бізнесу в зарубіжних країнах почалася тільки в 90-х рр. ХХ ст., Починаючи з Великобританії. Цьому сприяло те, що в англо-саксонському праві широке застосування мають такі правові форми, як товариство, а також можливо кілька видів права власності різних осіб на одну річ. На цій основі, зокрема, стало можливим розподіл між державою і приватними особами прав власності на інфраструктурні об'єкти при здійсненні залізничних пасажирських перевезень та ін. [5].

Неодноразово обґрунтовувалася ідея поглиблення уніфікації національного законодавства з англо-саксонським правом та правом інших іноземних держав. Тим більше, що така ідея необхідна для закріплення у ЦК України в межах таких договорів, як рента, лізинг, довірче управління майном тощо. В зазначених цілях в ЦК України слід закріпити правило про відкритий перелік організаційно-правових форм всіх юридичних осіб, включаючи і комерційних

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичкова С. С. Правовий статус учасників цивільної справи (у контексті новел процесуального законодавства України). *Право України*. 2018. № 10. С. 114–128.
2. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-ІУ // ВВР. – 2004. – № 29. – Ст. 367.
3. Чучков О., Чучкова Н. Участь держави у цивільному процесі в Україні. *Юридична наука*. 2012. № 1. С. 81–85.
4. Карабань В. Спонування до укладення цивільно-правового договору: правозастосовний та правотворчий аспекти // *Право України*, 2000. – № 10. – С. 26.
5. Міжнародне приватне право. Міжнародні договори України. У 2-х томах / відпов. ред. та упорядники А. Довгерт та В. Крохмаль. –К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2000. – Т. 1. – 992 с.; Т. 2. – 1312 с.

М. І. Гарнавська
к.ю.н., асистент кафедри ЦПП

СУДОВА ПРАКТИКА ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні актуальним є питання судової практики як об'єкту вивчення, адже, враховуючи підвищення ролі правових висновків Верховного Суду, дослідження судової практики має перейти з суто теоретичних питань в більш прикладну площину, а масив таких висновків повинен досліджуватись нарівні з законодавчими положеннями. Зрештою, судова практика – цінний емпіричний матеріал, вивчення якого може бути корисним і з точки зору правової антропології та соціології.

Особливою частиною масиву судової практики є правові висновки (правові позиції) Верховного Суду, їх дослідження має велике значення, насамперед, для практикуючих юристів. Незважаючи на те, що законодавча норма може не змінюватись впродовж десятиліття, саме зміна правових висновків ВС (а раніше – ВСУ) інколи призводить до кардинальних змін у застосуванні цієї норми.

Масив рішень судів нижчих інстанцій також є цінним емпіричним матеріалом, він, зокрема: 1) відображає певний спосіб мислення, правосвідомість громадян України і суддів зокрема; 2) демонструє певні тенденції, негативні чи позитивні; 3) свідчить про застосування чи незастосування практики ЄСПЛ вітчизняними судами та про якість такого застосування.

Мета і особливості дослідження правових висновків ВС і практики судів нижчих інстанцій дещо різняться, тож спершу мова піде саме про практику Верховного Суду.

Можна констатувати, що правові висновки ВС сьогодні активніше відслідковують та аналізують здебільшого, практикуючі юристи, а не науковці. Окрім «точкового» дослідження, присвяченого окремому питанню, правові висновки ВС досліджуються також і на наявність окремих тенденцій. Так, як зазначає М. Войцеховський, сьогодні ВС демонструє певну зміну парадигми, відмовляючись від надмірного формалізму на користь домінування верховенства права [1, с. 14]. Погоджуючись з цією думкою, слід однак зауважити, що подібна тенденція намітилась вже в рішеннях ВСУ.

Серед питань, які сьогодні виникають в дослідників з приводу аналізу правових висновків ВС:

1) яка саме частина рішення містить правовий висновок ВС? [2, с. 159]. Раніше ВСУ виокремлював з тексту абзац чи декілька, і окремо дублював їх після цілого тексту рішення, тож подібних питань не виникало. Однак, іноді, будучи вирваними з контексту, такі висновки (чи позиції) не роз'яснювали, а ще більше заплутували ситуацію, здавались двозначними чи незрозумілими. Для кращого розуміння слід було усе одно звертатись до повного тексту рішення, тож цілком можливо, що ВС, зваживши на це, відмовився від практики виокремлення висновку з тексту. Втім, своєрідним аналогом може виступати анотація рішень в Дайджестах ВС, однак, вона слугує для полегшення навігації між рішеннями, і не має особливого юридичного значення порівняно з повним текстом рішення.

2) яку правову позицію слід застосовувати при їх суперечності? (на це питання ВС нещодавно дав відповідь – «незалежно від того, чи перераховані усі постанови, в яких викладена правова позиція, від якої відступила Велика Палата верховного Суду, суди під час вирішення тотожних спорів мають враховувати саме останню правову позицію Великої Палати Верховного Суду» [3])

3) хто входить до кола осіб, на яких поширюється обов'язковість рішень ВС? Річ у тім, що раніше, з набуттям чинності нового закону «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. [4], висновки ВСУ¹ були обов'язкові для всіх органів і посадових осіб, які застосовують дану норму, однак чинне законодавство уже не містить цього правила. Сьогодні єдиним (але, зрештою, справді значним) наслідком незастосування висновків ВС є скасування рішення. Погоджуємось зі Н. Стециком у тому, що логічно було б поширити «дію правових висновків ВС і на інші, несудові органи влади» [5, с. 37]. Однак, тут є певні нюанси. По-перше, особливості процесу застосування таких висновків. Якщо при розгляді справи суд може і повинен враховувати всі існуючі обставини справи, то інші правозастосовні органи, як правило, такої можливості не мають. Зрештою, ВС може відійти від власного правового висновку чи змінити його.

Зважаючи на потреби забезпечення єдності судової практики Верховного Суду, цей орган виробив низку підходів до тих чи інших аспектів власної діяльності, пов'язаної зі створенням та управлінням масивом правових висновків. Як зазначає О. Р. Кібенко, суддя Великої Палати ВС, серед таких підходів, зокрема: 1) запозичення французької системи посилань на власні рішення при ухваленні нового рішення (просте посилання на правову позицію у рішенні де вона викладена розширено, дозволяє уникнути небезпеки перефразування чи надання їй іншого сенсу, таким чином відбувається фіксація раніше висловленої правової позиції) [6]; 2) виокремлення пілотних рішень (рішень, на які рекомендується посилатися в наступних рішеннях ВС) [6]; 3) фіксація відступів від правових позицій (сталість дотримання певної точки зору Верховним Судом, можливість відступлення лише за певних для цього підстав) [6].

В європейській науці сьогодні досліджується міжсудовий діалог [7, р. 322-323]. Це – правове явище, що полягає в цитуванні чи іншому згадуванні одним судом рішень інших судів, між собою не пов'язаних. Це стосується не лише ЄС, де суди, очевидно, повинні перебувати в певному діалозі, оскільки це зумовлено організаційно, а й про суди різних правових систем і різних континентів.

Наприклад, Верховний Суд Нідерландів у справі Ургенди (справа за позовом громадської організації Urgenda до держави Нідерланди про зменшення парникових викидів) згадує рішення одного з судів США [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войцеховський М. Тенденції судової практики крізь призму рішень Верховного Суду. Юридична газета. 15 січня 2019 №1(655). С. 9, 14-15
2. Дідик Н. І., Бесага І. В. Правові висновки Верховного Суду з питань застосування норм адміністративного законодавства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2018. № 2. С. 152-163
3. Постанова Верховного Суду від 30 січня 2019 р. у справі №755/10947/17 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79834955>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17> – втратив чинність
5. Стецик Н. Прецедентна судова практика: аналіз етапів запровадження та розвитку в Україні. Вісник Львівського національного університету. Серія юридична. 2019. Випуск 68. С. 35-49.
6. Кібенко О. Р. Нові підходи Великої Палати Верховного Суду до забезпечення єдності судової практики. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/129294-novi-pidkhodi-velikoyi-palati-verkhovnogo-sudu-do-zabezpechennya-yednosti-sudovoyi-praktiki>
7. Cenevska I. A Thundering Silence: Environmental Rights in the Dialogue between the EU Court of Justice and the European Court of Human Rights. Journal of Environmental Law. 2016. 28. Pp. 301-324.
8. Uitspraak 20-12-2019. ECLI:NL:HR:2019:2007. Hoge Raad. (English translation). URL: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:HR:2019:2007>

В. З. Чернописька

кандидат історичних наук,
асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

АДВОКАТИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ЕТИКО-ПРОФЕСІЙНІ АСПЕКТИ

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства соціальні мережі як нова віртуальна реальність ХХІ століття виступає як один із визначальних модусів не лише людського, втім й професійного спілкування. Нині в соціальних мережах активно створюються певні групи людей, яких об'єднують спільні інтереси чи професія. Серед адвокатської спільноти соціальні мережі також набувають значної актуальності. Враховуючи загальнолюдські суспільні цінності, користуючись у своїй діяльності соціальними мережами, адвокат зобов'язаний дотримуватися деонтологічних вимог й правил.

Адвокатура як один із визначальних інститутів громадянського суспільства, про це свідчить імператив професійного захисту прав та законних інтересів людини, не залишилася осторонь глобалізаційних викликів. Так, З'їзд адвокатів України затвердив нову редакцію Правил адвокатської етики (далі – ПАЕ) [1], які були модернізовані значною низкою нових положень, зокрема, щодо дотримання засад адвокатської етики у процесі використання мережі Інтернет. Поведінка адвокатів у соціальних медіа та поширення ними інформації в інтернет-мережі регулюється розділом VIII ПАЕ «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет», що містить чотири статті (ст. 57 – 60) [1]. Саме цей розділ і викликав найбільш жваві дискусії в юридичних ЗМІ, коментарях носіїв адвокатської професії у соцмережах, наукових обговореннях як теоретиків, так і практиків.

Введення нових норм стосовно поведінки адвоката у процесі користування мережею Інтернет була доволі назрілою, позаяк окреслилася тенденція активізації участі адвокатської спільноти у соціальних мережах, сайтах, інтернет-форумах, веденні блогів. Нововведення до ПАЕ – прогресивний поступ Національної Асоціації Адвокатів України (далі – НААУ) на шляху зміцнення інститу-